

**ДО ПИТАННЯ РОЛІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО БАЧЕННЯ
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Токунова Анастасія Володимирівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України*

Бай Олександр Сергійович

аспірант,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Чавостін Дмитро Анатолійович

аспірант,

*Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України*

У вересні 2019 р. було видано Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1]. Цей нормативно-правовий акт відкрив новий етап імплементації резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. № 70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [2] (далі – Резолюція про Порядок денний 2030). Таким чином, держава чітко визначила свою спрямованість на реалізацію поставлених сімнадцяти цілей світового Порядку денного 2030. Однією з них є Ціль 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат». Також питання гендерної рівності є наскрізним у Резолюції про Порядок денний 2030, в якій закріплено, що затверджені сімнадцять цілей спрямовані на реалізацію прав людини для всіх, досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат. Для досягнення позитивних результатів робота щодо просування гендерної рівності має проводитись комплексно і охоплювати всі сфери суспільного життя, враховуючи додаткові виклики, які постали перед країною у зв'язку із збройним конфліктом, що триває.

Протягом останнього часу Україна зробила суттєві кроки, спрямовані на забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків, що підтверджується міжнародними дослідженнями та загально визнаними рейтингами. Так, за показниками щорічного дослідження «Глобальний звіт про гендерний розрив» (Global Gender Gap Report, далі – Глобальний звіт), Україна у 2020 р. піднялась на 59-те місце [3, с. 9], що, порівняно із 64-им [4, с. 8] у 2013 р., було суттєвим зрушенням.

Однак через надскладні умови для нашої держави через триваючу війну, за результатами аналогічної оцінки у 2023 р. [5, с. 11], Україна повернулася майже до стану десятирічної давності та посіла 66 місце.

Зазначене міжнародне дослідження розроблене з метою вимірювання гендерного розриву в доступі до ресурсів та можливостей у конкретних країнах [6]. Цей підхід оцінює не просто кількісні характеристики добробуту, успішності, активності жінок та чоловіків, а надає більш об'єктивну картину щодо того, наскільки обидві ці групи можуть реалізувати власні потреби та прагнення у своєму національному контексті. Тож у цьому випадку є можливість з'ясувати ситуацію щодо рівності жінок і чоловіків більш глибинно, побачити картину наявної дискримінації та виокремити напрямки, на яких державі слід зосередити свої зусилля для поліпшення ситуації. За своєю структурою Глобальний звіт розглядає розрив між чоловіками і жінками за чотирма сферами: економічна участь і можливості; освітні досягнення; здоров'я та виживання; політичне уповноваження [7]. Звертаючись до показників у зазначених сферах, стає зрозумілим, що не всі напрямки були успішними для розвитку України.

Зазначене утримання позицій у зведеному рейтингу було досягнуте за рахунок зрушень у питаннях освіти, здоров'я, політичної участі; у той же час сфера економіки продемонстрували суттєвий відкат. Так, у сфері економічної участі та можливостей Україна з 30-го [4, с. 18] місця у 2013 р. знизилася до 39-го у 2020 р. [3, с. 12], та до 55 місця у 2023 р. [5, с. 17]. Якщо ж звернутися до показників 2006 р. [8, с. 10], коли Глобальний звіт вийшов вперше, то ситуація є ще гіршою, оскільки на той час Україна посідала 24-те місце. Настільки суттєве поглиблення розриву у сфері економічної активності для України, як європейської країни, є серйозним індикатором, який має привертати увагу до питання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у відповідній сфері.

Проблематика гендерної рівності у сфері економіки і бізнесу в нашій країні визначається цілком конкретними та відчутними характеристиками. Так, за підсумками 2021 року цей показник був зафіксований на рівні 18,6% [9]. Частка жінок-керівниць юридичних осіб і фізичних осіб підприємців складає лише близько 40%, при цьому найбільше очільниць працюють у галузі освіти [10, с. 50]. Тому, вкрай важливим стало затвердження Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року, яка ставить на меті досягнення до 2030 року сталого скорочення гендерного розриву в оплаті праці через такі стратегічні цілі: удосконалення законодавства про рівну оплату праці; створення сприятливих умов для подолання стереотипів і дискримінації щодо професій за ознакою статі; створення сприятливих умов для зручного поєднання сімейних і професійних обов'язків [11].

Окрім наведених прикладів системних проблем, в Україні фіксуються і порушення прав людини з боку бізнесу стосовно жінок.

Серед таких порушень можливо виділити наступні приклади, які було відображено у дослідженнях вітчизняних та міжнародних неурядових організацій та результатах роботи відповідальних інститутів держави у сфері прав людини: дискримінуючі оголошення про найм працівників за статтю, відмова у прийнятті на роботу або вимушене звільнення з причин народження дитини, вагітності, наявності малолітньої дитини [12, с. 4], випадки сексуальних домагань на робочому місці [13, с. 24], реклама, яка посилює гендерні стереотипи щодо ролі жінки, розповсюдження реклами, зміст якої принижує гідність людини за ознакою статі, зокрема, яка містить зображення жінки як сексуального об'єкта [14, с. 113] та інше. І це лише те, що було зафіксовано, виходячи із сучасної спроможності України відстежувати ситуацію у сфері прав людини та бізнесу, а також відсутності чітко визначених механізмів та інструментів для просування гендерної рівності в цій сфері. Проте навіть наведене вище надає можливість зрозуміти, що існують суттєві виклики у становищі жінок, пов'язані із проблемами реалізації їх прав людини і сферою економіки та бізнесу.

У світлі вищенаведеного, вбачається, що питання просування гендерної рівності та напрацювання підходів і інструментів, спрямованих на зміцнення прав та можливостей жінок у сфері економіки та бізнесу є актуальним напрямом дослідження в межах розроблення нового комплексного бачення розвитку України в умовах війни та повоєнної трансформації.

Список використаних джерел:

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019/conv>
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly of the United Nations on 25 September 2015 № A/RES/70/1. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
3. Global Gender Gap Report 2020, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf
4. The Global Gender Gap Report 2013, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf
5. The Global Gender Gap Report 2023, World Economic Forum. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf
6. The Global Gender Gap Report 2007, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2007.pdf
7. The Global Gender Gap Report 2012, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2012.pdf
8. Global Gender Gap Report 2006, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2006.pdf

9. Уряд планує до 2030 року скоротити гендерний розрив в оплаті праці з 18,6% до 13,6%. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-planuie-do-2030-roku-skorotyty-hendernyi-rozryv-v-oplati-pratsi-z-186-do-136>

10. Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні: Статистичний аналіз відкритих даних ЄДР у 2017-2020. ПРООН, 2021 р. URL: http://www.un.org.ua/images/documents/4531/Women_and_Men_in-Leadership_Position.pdf

11. Про схвалення Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 р. № 815-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text>

12. Гендерна дискримінація у доступі до праці й послуг: оцінка стану впровадження Україною антидискримінаційних директив: Аналітичне дослідження Ради ЄС, Бюро соціальних та політичних розробок. URL: [https://bureau.in.ua/downloads/Vysnovky%20\(12.12.2017%20FIN.pdf](https://bureau.in.ua/downloads/Vysnovky%20(12.12.2017%20FIN.pdf)

13. Alternative report on Ukraine's Implementation of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: VIII Periodic Report (English version) / Ed. by M. Skoryk, E. Lamakh. Kyiv : Kyiv Gender Studies Institute, 2017. 60 p.

14. Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2018 рік: Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, 2018. 136 с. URL: <http://www.univ.kiev.ua/content/upload/2019/-697223196.pdf>